

Nikoleta Patova

(Sofia, Institute for Literature (IL), Bulgarian Academy of Sciences)

Meetings and Lessons

Abstract: The text represents a few meetings with Kamen Mihajlov linked to the human and professional presence. He is presented as a dedicated professor in the time of his lecturing in Russia; like the author of the book “Petko Slavejkov – Poeticheski poslania (Poetic messages)”; like a dear colleague. In this memories it’s an accent on the active relationship of Kamen to the things that he does and the people he works with.

Key words: Petko Slavejkov, Institut for literature, Briansk University.

Николета Пътова

(София, Институт за литература, БАН)

Срещи и уроци

През 1997 г. бях зачислена в секция “Литература на Българското възраждане” след преминал докторантски конкурс. Не зная с кои емоции да уподобя вълненията си от постъпването ми в Института за литература – с тези на първокласник или с тези на първокурсник. Първите срещи с бъдещите ми колеги от Института извикваха у мен респект и почти детско изумление от реалния контакт с материализираните се във физическо присъствие имена от учебните книги и литературната периодика – Атанас Натев и Радосвет Коларов, Стефка Таринска и Рая Кунчева, например. Дочо Леков и Боян Ничев бяха мои професори в Университета. Но хората, които познавах от студентството си, в институтското пространство изглеждаха различно. Катедрата в Големия салон на Института, където се провеждат събранията ни и, пред която застава говорещият, не е покачена на подиум, както е в класическите университетски аудитории. Това изравняване на нивата на говорещите и слушащите по своеобразен начин отнема от университетското внушаване на йерархичност в позициите и предполага други взаимоотношения. Разбира се, по-логичното обяснение за това усещане е, че студентското присъствие в БАН е инцидентно и разграничението между учещ и учещ се по функционални причини не е така подчертано, както във ВУЗ. Предстоеше да свиквам с новото пространство, с новите хора, с новите взаимоотношения. Беше и интересно, и смущаващо. В идните година-две-три, ми предстоеше да подреда този пъзел от бъдещи колегиални познанства, в който Камен Михайлов постепенно заема специално място.

С Камен се запознах, когато бях представена на колегите от Секцията след взетото решение за моята докторантура. Срещах го в присъствените институтски дни. Обичайно влизаше в стаята шумно – или засмян, или разгневен от нещо, но винаги с изписана на лицето му емоция. Гласът му беше силен и говореше с категоричен тон. Притеснявах се да го заговарям извън обичайната размяна на думи за поздрав и така,

Николета Пътова

личната ни комуникация през моята първа институтска година остана някак повърхностна.

В това време усилията ми бяха насочени към подготовка за кандидатския минимум по възрожденска литература. Възникващите въпроси по конспекта отправях към други колеги. Бях искрено изненадана, когато Камен сам ми предложи помощта си при разработването на темите, свързани с П.Р. Славейков.

Откликвайки на поканата му, един следобед се озовах в артистичния дом на Камен и Ина Михайлови. Седях пред голямата стена-библиотека в техния хол. С интерес поглеждах към книгите, към картините, към подредбата около камината и с учудване разбрах, че иконографските дърворезби в стаята са дело на домакина. Камен седеше с гръб към мен пред бюрото си и, докато подреждаше хаоса от информация, който бях натрупала след изчитането на първите томове от Събрани съчинения на Славейков, работеше с длетото върху дървена икона на Св. Георги змееборец. Помня как необхватния тогава за мен обем от поетическото творчество на възрожденския автор се събра, подреди се и се изясни на страниците на бележника, в който записвах ритмично произнасяните думи на Камен.

На самия изпит не се наложи да говоря за Славейков. Но се явих със самочувствието, че мога да се справя добре с един автор повече. Всеки с богата изпитна практика знае колко ценно е това усещане. Признателна съм на Камен за няколкото процента сигурност, които неговата помощ добави към подготовката ми тогава. Още повече, че помощта му по тази тема се оказа трайна и разчитах на нея и в бъдеще.

Систематизацията на основните типове поезия на Петко Славейков, която намирам в записките си от онзи следобед, е в основата на издадената през 2002 година книга на Камен Михайлов: “Петко Славейков – Поетически послания. 1827-2002”. Вероятно тогава, когато ми е предложил помощта си, той е работил върху научния текст, публикуван по-късно като книга. В нея читателят може да намери достатъчно и добре организирана и систематизирана информация за основните типове поезия на Петко Славейков. Авторът ги обобщава в следните дялове: любовна лирика, интимна, гражданска, пейзажна, детска и епическа поезия. Книгата добива и христоматиеен характер с добавените към всеки дял приложения с поетически примери. Кратките литературни анализи уплътняват възприемането на поезията на Славейков, а неговите поетически търсения и решения са поставени в контекста на литературните и културни процеси, които изясняват българското литературно развитие и конкретно етапите в еволюцията на възрожденския книжовник. В Глава VI, посветена на епическата поезия, Камен Михайлов предлага своето литературоведско тълкование на поемата “Изворът на Белоногата”, онасловено “Жанр и смисъл”. Практическа стойност за възприемането на динамичния географски, обществен и творчески житейски път на П.Р. Славейков има и последната биографична част от книгата - “Живот в дати”, където на четири страници стройно е подреден обемният корпус от факти, съставляващ битието на книжовника.

Години по-късно, когато бях поканена да водя часовете по Възрожденска литература в Пловдивския университет, книгата “Петко Славейков – Поетически послания”, заедно със записките ми от неочаквания урок при Камен, бяха източниците, по които подготвих лекцията си за поезията на Славейков. Предложеният от Камен Михайлов модел на Славейковото поетическо творчество се оказа лек за възприемане от

студентите и правеше въпросния час едно от най-атрактивните ни занятия. Благодаря на Камен за този урок!

Друг паметен за мен пример, останал ми от общуването с Камен Михайлов, е отношението му към преподавателската работа. Преподаването е онази част от научната ни работа, която самата аз особено харесвам. Часовете със студентите и подготовката ми за тях винаги са ме изпълвали с ентузиазъм и с желание за работа. Към този свой ангажимент съм се отнасяла отговорно и със старание да провокирам интерес и разбиране без разлика пред каква студентска аудитория заставам – по-будна или по-малко заинтересована. Но до преподавателската всеотдайност на Камен, на която бях свидетел през първата му лятна ваканция от неговия петгодишен лекторат в Брянск, никога не съм достигала. Тогава бях истински впечатлена!

Почти не минаваше среща в Института през това лято и той да не разказва разпалено за завареното в Университета в Брянск: за недостатъчните учебни материали за преподаване на български език, литература и култура; за тези, на които е попаднал, изопачаващи географски и исторически факти за България; за невисокия потенциал на студентите там, включително и на обучаваните от него. Не помня всички обезкуражаващи един университетски професор примери от личния си опит, които Камен споделяше, но помня, че спокойно можеха да обезмислят усилията по преподаването. Независимо от това, той не се отнасяше към работата си в Брянск като към работа, в която няма смисъл да влага амбиция и усърдие. Напротив. Беше се обърнал към българското Министерство на науката и образованието с молба да бъдат закупени необходимите учебници и учебни материали за адекватно обучение на студентите по българска филология в Брянския държавен университет “И. Г. Петровски”. В края на лятото с лични средства купи каквото му беше необходимо за преподаването. Багажът от географски карти, български граматика, други учебници и книги в десетина и повече екземпляра, далеч надвишаващ разрешените при самолетни полети килограми, беше принудил Камен да се отправи на близо четиридесетчасово пътуване с влак за Русия. В края на лектората, благодарение на личната си инициатива, успя да доведе някои от студентите си в България. Отделяйки от своето време, им показва София, Пловдив, българската природа; обърна се с молба към колеги от Института за срещи-лекции с тях; напълни с познание за нови неща и със срещи с нови хора и плътно “оцвети” дните им в България. Убедена съм, че Камен Михайлов е останал в техните спомени като един от най-колоритните учители. А в моето съзнание, петте му лекторски години в Брянския университет са урок по преподавателска всеотдайност.

Последната ни среща беше при последната му лятна ваканция, в която се прибра в София от университета в Будапеща. Разговаряхме с него и с Румяна Дамянова в стаята на нашата Секция. Аз употребих неправилно дума, която сега дори не си спомням. Камен ме прекъсна, поправи грешката ми и допълни, че на годините на които е, няма време за излишна вежливост и за преструвки, затова не премълчава, а казва директно, когато забележи нещо неправилно и то го подразни. Аз знаех правилната употреба на поправената дума. Грешката ми беше от невнимание. Въпреки че съм забравила конкретния пример и езиковото правило, което наруших тогава, от неловката за мен ситуация ми остана друг урок: че е излагащо и непрофесионално да си позволиш да не си достатъчно концентриран дори в свободен разговор на професионални теми. Благодаря и за този урок!

Николета Пътова

Бих могла да разкажа за още запомнени срещи с Камен; за още съзнателно или неволно дадени уроци; за ситуации, предизвикали буреносната му сърдитост или други – гръмката му веселост; за пеещия Камен; за гостоприемния Камен; за Камен кулинарят; за Камен с пура или за Камен с лула. За годините познанство успях да видя много от неговите лица и да възприема и запомня не малко от смисъла на думите му, изречени пред мен. Моят институтски пъзел се оказа от жива материя – идват нови хора, други си тръгват, повечето се променят, така че няма как той да бъде окончателно подреден. Но Камен отдавна заема лично място в него.